

GÁL JUDIT

galjudit88@gmail.com

tudományos segéd munkatárs (ELTE BTK Történelem Segédtudományai Tanszék)

Iohannes Lucius és hagyatéka*

Ivan Lučić-Lucius and his heritage

ABSTRACT

This study deals with Ivan Lucic-Lucius (Giovanni Lucio, Iohannes Lucius) (1604–1679), the father of the Croatian historiography and his manuscript heritage which contains more than 2000 mostly medieval documents. In 2015, a research group came into existence at Eötvös Loránd University, Budapest led by Tamás Körmendi to research the manuscripts, particularly the unpublished documents of the Árpáadian and Angevin era and the author of this study is a member of the group. In this paper, I present Ivan Lučić-Lucius's life, scholarship, research methodology and analyze his place in the Croatian historiography. The main subject of the paper is the manuscript heritage which is a collection of sources gathered together by Ivan Lučić-Lucius and his colleagues, friends, and family members from all around Dalmatia from the 1630s. Ivan Lučić-Lucius and his helpers researched in many secular, ecclesiastical and family archives, copied documents, and after a critical analysis, Lučić-Lucius arranged them by regions and put them in writing in chronological order. Many of the collected sources were published in his works, but hundreds of them are still kept in Ivan Lučić-Lucius's heritage while the original documents, from which they were copied, are lost by now. The manuscripts are kept in the Archbishopric Archive of Split and a twentieth-century handwritten copy also exists in the Archive of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zagreb. The heritage of twelve books contains hundreds of unpublished medieval documents for example Hungarian royal and ducal privileges, documents of the urban administration and the burghers of many Dalmatian towns, charters that can be connected to the Hungarian administration in Dalmatia, and ecclesiastical documents.

DOI 10.14232/belv.2018.1.7

<https://doi.org/10.14232/belv.2018.1.7>

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article: Gál Judit (2018): Iohannes Lucius és hagyatéka. *Belvedere Meridionale* 30. évf. 1. sz. 114–126. pp.

* A tanulmány elkészítését a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal – NKFIH, K 115896. számú pályázata, valamint a Horvát Tudományos Alap (Hrvatska zaklada za znanost) Izvori, priručnici i studije za hrvatsku povijest od srednjeg vijeka do dugog 19. stoljeća – Sources, Manuals and Studies for Croatian History from the Middle Ages to the End of the Long Nineteenth Century (IP-2014-09-6547) című projektje támogatta.

A szerző a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont (MTA BTK) „Lendület” Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport (LP2015-4/2015) tagja.

A tanulmány az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-17-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült.

ISSN 1419-0222 (print)

ISSN 2064-5929 (online, pdf)

(Creative Commons) Nevezd meg! – Így add tovább! 4.0 (CC BY-SA 4.0)

(Creative Commons) Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0)

www.belvedere-meridionale.hu

Tanulmányomban a 17. századi horvát történész, Iohannes Lucius életét, munkásságát és több mint kétezer középkori iratot megőrző forrásgyűjteményét fogom bemutatni, amelynek kutatására 2015 októberében, Körmendi Tamás vezetésével alakult egy OTKA-kutatócsoport az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán. E kutatócsoportnak Kádas István és Tarján Eszter mellett jelen írás szerzője is a tagja. Lucius forrásgyűjteményének különlegességét az adja, hogy körülbelül 200 eddig teljesen ismeretlen és kiadatlan Árpád-kori, és nagyjából 800 Anjou-kori dokumentumot tartalmaz. Lucius kéziratai, amelyeknek hála a ma ismert Árpád-kori dokumentumok száma nagyjából két százalékkal bővíthet, a Spalatói Érseki Levéltár¹ káptalani gyűjteményében a 20. század közepéig szinte a teljes ismeretlenségben őrződött. Lucius hagyatékát, és a benne található, a korábbi kutatások alapján hitelesnek tekinthető dokumentumokat ma mindössze Spalatóban és egy 1949–1951 között készült betűhív kéziratos másolatnak köszönhetően, Zágrábban érhetik el a kutatók. Lucius gyűjteményéről, amellett, hogy az okmánytárakból és a digitális adatbázisokból is hiányzik, mai napig nem áll rendelkezésre egy átfogó tanulmány sem. Lucius kéziratait, illetve az azokról készült 20. századi másolatokat, a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia zágrábi levéltárában² vizsgálhattam meg először négy évvel ezelőtt, amikor az iratokkal hosszabb ideje foglalkozó, a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia Történettudományi Osztályát³ vezető Damir Karbić felhívta a figyelmemet, hogy a kora újkori feljegyzések között számos 12–13. századi, ismeretlen magyar királyi oklevél található. Jelen tanulmányban elsőként Lucius életét és munkásságát fogom bemutatni, majd pedig a Spalatóban található gyűjteményre, annak jelentőségére és kutatástörténetére fogok koncentrálni.

IOHANNES LUCIUS ÉLETE

Iohannes Lucius (horvátul Ivan Lučić, olaszul Giovanni Lucio) 1604-ben született Trauban, hosszú múltra visszatekintő patriciusi család sarjaként.⁴ A Lucius családról az első biztos említés 1234-ből való, de a Lucius név már a 12. századtól kezdve szerepelt a város hivatalos irataiban. A városi arisztokráciában betöltött helyüket a kora újkorra is megőrizték, és Trau vezetői közé tartoztak, nemcsak politikai, hanem gazdasági és kulturális értelemben is.⁵ Iohannes Lucius apja, Petar irodalmi munkásságáról volt ismert,⁶ és anyja, a sebenicói Klara Difnico (Divnić)⁷ révén

¹ Horvátul: Nadbiskupski arhiv u Splitu.

² Horvátul: Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

³ Horvátul: Odsjek za povijesne znanosti HAZU.

⁴ KURELAC 1994. 11.

⁵ ANTOLJAK 1992. 124.

⁶ JOVANOVIĆ 2008.

⁷ RAČKI 1879. 66.

komoly szálak fűzték a sebenicói irodalmi és tudományos elithez is.⁸ Iohannes Lucius élete alig tíz évesen vett gyökeres fordulatot, amikor 1614-ben előbb az anyja, majd az apja is elhunyt. Az árván maradt Iohannes, valamint bátyja és lánytestvére neveléséről anyai nagybátyjuk Nikola Difnico és apai nagynénjük Jakobina gondoskodott. Kezdetben a traui városi iskolában tanult, majd 1618-ban Rómába küldték tanulni (Seminarium Romanum),⁹ ahol megismerkedett zárai kortársával, a későbbi munkája során őt sokszor segítő Valerio Pontéval (Valerije Ponte).¹⁰ Római tanulmányai végeztével Padovába költözött, ahol polgári és kánonjogot tanult, majd 1630-ban jogi doktorátust szerzett. Az itáliai egyetemi éveket követően hazatért szülővárosába, ahol a városi adminisztrációban helyezkedett el: a városi tanács tagja lett, és a bíróságon dolgozott. A traui hivatalokban betöltött munkája mellett 1630 után hozzálátott ahhoz a tervéhez, hogy megírja Horvátország és Dalmácia, illetve szűkebb pátriája, Trau történetét, amelyet többek között az Itáliában ért hatások is ösztönöztek. 1630 körül hozzálátott a ma általunk ismert jegyzeteinek az elkészítéséhez, amikor a Cindro (De Cindris, Cindrić) család levéltárából elkezdte összegyűjteni és lemásolni a középkori okleveleket és elbeszélő forrásokat. Utóbbi család a spalatói arisztokráciában hasonló szerepet töltött be és hasonló régi múltra tekintett vissza, mint a Luciusok Trauban.¹¹

Johannes Lucius 1633-ban otthagyta traui hivatalait, és a tudományos élet felé fordulva Rómába utazott, amely a korabeli európai szellemi élet egyik központjának számított. Római tartózkodása azonban csak két évig tartott, 1635-ben ugyanis elhunyt bátyja, és ezért vissza kellett térnie Trauba, hogy testvére gyermekeiről gondoskodhasson.¹² Újra hivatalokat vállalt a városban: a tanács tagja lett, valamint bíró, és a Szent Lőrinc-katedrális építésének a gondozójává is vált. Mindezek mellett Lucius volt az őrzője Traui Szent János sírjának és az volt a feladata, hogy gondoskodjon a katedrálisban lévő kápolnáról is.¹³ A gyűjtőmunkáját az itáliai kitérő után tovább folytatta, elsősorban városi feladataihoz alkalmazkodva Traui Szent János életére vonatkozó forrásokat kutatót, és Dalmácia történetére vonatkozó anyaggyűjtésbe kezdett, amelyet nagy intenzitással folytatott az 1640-es években. Ebben az időszakban tovább növekedett szerepe a városban: 1646-ban a velencei–török háborúk idején városa követe volt Velencében, két évvel később pedig a városi építkezések, erősítések felügyelője lett.¹⁴

Életében a következő nagy fordulatot az 1654. év jelentette, amikor összetűzésbe került a velencei adminisztrációval, és arra kényszerült, hogy elhagyja Traut, ahonnan Rómába távozott. Mielőtt Rómát elérte volna, Velencében időzött, ahol megismerkedett és barátságot kötött

⁸ A scardonai eredetű Difnico (Divnić) család a 14. századtól Sebenico városának arisztokráciája közé tartozott, ahol a következő évszázadokban a politikai, kulturális és egyházi életben is vezető szerepet töltöttek be, hasonlóan, mint a Luciusok Trauban. A családnak jelenetős szerepe volt a velencei–oszmán háborúk során a 17–18. században. A család két tagja, Daniel (Danijel Divnić) és Francesco Difnico (Frane Divnić) Lucius kortársai és kollégái voltak, akik történészként segítettek a munkáját, többek között a források gyűjtésében is. Lásd ČORALIĆ 2012. 125–127.

⁹ KURELAC 1994. 13.

¹⁰ Valerio Ponte 1603-ban született, zárai nemesi családban, majd miután alapfokú iskoláit szülővárosában elvégezte, Luciuszal egy időben Rómában tanult, végül pedig 1646-ban Padovában kánonjogi doktorátust szerzett. Ezt követően hazatért, és egyházi ranglétrán haladva 1669-ben főesperesi címig jutott. Élete során a zárai egyház történetének megírásán dolgozott, kéziratai azonban nem jelentek meg nyomtatásban halála előtt. Lásd STRIKA 2006. 83–84.

¹¹ A Cindro (Cindrić) spalatói nemesi család volt, amelyet először 1241-ben említettek a források. A család a spalatói társadalom szűk elitjéhez tartozott már a középkortól fogva. Évszázadok során gazdag könyvtárat és levéltárat gyűjtöttek össze, amely Spalato történetére számtalan forrást tartalmazott. Ennek a levéltárnak a nagy része a 19. században elveszett. Lásd GOGALA 1989.

¹² KURELAC 1994. 14.

¹³ KRIZOMALI 1966. 58.

¹⁴ KURELAC 1994. 14.

Zrínyi Péterrel, akinek mesélt családja őseiről, a bribiri Subicsokról is.¹⁵ Valószínűleg Zrínyivel kialakult jó kapcsolata miatt velencei levéltári kutatása során a családdal kiemelten foglalkozott. Rómát 1655-ben érte el, abban az évben, amikor Krisztina svéd királynő is a városban tartózkodott.¹⁶ Itt már teljes mértékben a tudománynak szentelte magát, aktív tagja volt a város szellemi életének és hozzálátott ahhoz, hogy befejezze történeti munkáit. 1654 után, bár élénk levelezést folytatott dalmáciai rokonaival és barátaival, hazáját már nem láthatta. Rómában a Szent Jeromos Kongregáció tagja volt, 1679-ben bekövetkezett halála után a kongregáció templomában helyezték örök nyugalomra.¹⁷

IOHANNES LUCIUS LEGJELENTŐSEBB TÖRTÉNETI MŰVEI

Iohannes Lucius történészként első munkájához még traui hivatalviselésének a kezdetén látott hozzá. Traui Szent János sírjának az őrzőjeként, illetve a számára szentelt kápolna munkálatainak a felügyelőjeként a szent életéről kezdett elbeszélő forrásokat és okleveleket gyűjteni. A családjából nem ő volt az első, aki szülővárosának védőszentjével és annak szentéletrajzával foglalkozott. Az apja által, Iohannes segítségével összeállított, ma a zárai Tudományos Könyvtárban található *Codex Lucianus* közel háromszáz történelmi vagy irodalmi forrást foglal magába, többek között Traui Szent Jánosnak szentelt művek, versek is találhatóak benne.¹⁸ Apja egy másik, *Vartal* című kéziratában pedig a szent életrajzának horvát fordítása található meg.¹⁹ Iohannes munkáját Rómában fejezte be és itt is jelentette meg 1657-ben *Vita B. Ioannis Confessoris Episcopi Traguriensis, et eius miracula* címen.²⁰ Könyve nem csupán azt a szentéletrajzot tartalmazta, amelyet Treguán traui püspök állított össze a 13. század elején, hanem kritikai jegyzeteket és a *vitához* kapcsolódó forrásokat is közölt a könyve második felében.

Iohannes Lucius Dalmácia és Horvátország történetének megírásához, ahogy azt fentebb említettem, már az 1630-as években elkezdett forrásokat gyűjteni, amikor a Cindro család spalatói levéltárát kutathatta. A kéziratát 1662-re fejezte be, majd a lektorálási munkákat követően kiadót kezdett keresni. Itáliában nem talált olyan kiadóházat, amelynél egy ilyen terjedelmű és tartalmú, térképekkel, családfákkal, forrásokkal ellátott munkát ki tudott volna adni. Végül az amszterdami Ioannes Blaeu vállalta el a munka kiadását, akinek a testvérével Lucius Rómában barátságot kötött.²¹ A *De Regno Dalmatiae et Croatiae libri sex* című munkájának a megjelenése azonban nem volt teljesen zökkenőmentes, hiszen az 1666 és 1668 között három kiadást is megélt, amelyek közül a harmadik volt a legteljesebb.²² Ez a könyv tartalmazta az első kettőben található hibák javítását, térképeket és genealógiai táblákat is. Lucius Zrínyi Péterrel való jó viszonyáról árulkodik, hogy az 1668. évi kiadásban található térképek közül az *Illyricum hodiernum* címet viselőt a magyar–horvát főúrnak szentelte.²³ Lucius műve hat részre, vagy ahogy

¹⁵ Zrínyi és Lucius kapcsolatára lásd KURELAC 1969a., 1977.

¹⁶ KURELAC 1994. 20.

¹⁷ RAČKI 1879. 102.

¹⁸ JOVANOVIĆ 2008.; KURELAC 1994. 31.

¹⁹ KOLUMBIĆ 1989.; KURELAC 1994. 31.

²⁰ LUCIUS 1657.

²¹ KURELAC 1994. 24.

²² LUCIUS 1666., 1667., 1668.

²³ KURELAC 1669a.

ő nevezte, könyvre oszlik, majd pedig a történeti munkát követően Lucius saját jegyzetei, illetve Dalmáciával foglalkozó ókori és középkori elbeszélő források közlése található. Lucius többek között kiadta Tamás főesperes spalatói krónikáját, a Dioclea-i Névtelen munkáját és Micha Madius művét is. A könyv utolsó része tartalmazza azokat a térképeket, amelyek az ókortól Lucius koráig mutatták be Horvátország és Dalmácia történetét. A könyv azonban nemcsak a mellékletekben tartalmazott forrásközlést, a szerző ugyanis a főszövegbe ágyazva is kiadott általa fontosnak és hitelesnek vélt okleveleket. Ezeknek a forrásoknak az alapját az a gyűjteménye képezte, amelyet az 1630-as évektől kezdve állított össze, és Rómába is magával vitt. Később ez a 12 kötetre tehető gyűjtemény került vissza Spalatóba, az Érseki Levéltár gondozásába.²⁴

Lucius következő könyve 1673-ban jelent meg Velencében *Inscriptiones Dalmaticae* címmel, amely az ókortól kezdődően lajstromozta és közölte a Dalmáciában található, illetve esetenként Dalmáciával összefüggésbe hozható feliratokat.²⁵ Lucius egyrészt személyes gyűjtésének eredményét publikálta, másrészt korábbi, kéziratokban, kódexekben található anyagokat közölt. Többek között felhasználta még a *Seminarium Romanumban* megismert zárai Valerio Ponte gyűjteményét, valamint támaszkodott dalmáciai rokonainak és barátainak a támogatására. A főszöveget, hasonlóan a korábbi munkáihoz, ebben a könyvben is Lucius történeti-kritikai jegyzetei követték.²⁶

Szintén 1673-ban, Velencében jelent meg szülővárosa, Trau történetét feldolgozó munkája *Memorie Istoriche di Tragurio Ora detto Trau* címmel, olasz nyelven.²⁷ Ez a mű nemcsak, mint történészi munka eredménye fontos, hanem mint kritikai forrásközlés is, hiszen hasonlóan Horvátország és Dalmácia történetéről szóló munkájához, Lucius ebben a könyvében is főszövegbe ágyazva adott ki iratokat. Ezek a források mára már sok esetben csak Lucius munkáiban maradtak fenn, az eredeti iratok elvesztek. Lucius könyvének volt előzménye, hiszen egy Trau történetéről szóló munka megírásához még szülővárosában hozzászólott: 1639 és 1641 között egy kéziratban maradt rövid krónikát írt Trauról.²⁸ A város történetéről szóló könyvét már Itáliában kezdte el írni 1666-ban, azokra a forrásokra támaszkodva, amelyek alapján a Horvátország történetéről szóló műve is íródott. Bár Lucius gyorsan haladt a munkájával, a kiadást gátolta, hogy annak anyagi fedezetét csak nehezen tudta biztosítani. Ahhoz, hogy a forrásokat elő tudja teremteni Pietro Basadonna kardinálistól kapott kölcsönt, majd ennek visszafizetésére saját, Trauból magával hozott ezüstjeinek egy részét adta el.²⁹ Lucius munkásságának talán legjelentősebb művét csak nagy nehézségek árán tudta megjelentetni, azonban ez a műve mérföldkövet jelentett a horvát történettudomány életében. Hosszú ideig ez volt az egyetlen kritikai módszerekkel írt munka, amely egy város történetét dolgozta fel. Luciusnak hála nemcsak egy történeti művet kapott a nagyközönség, hanem egy olyan forrásgyűjteményt, amely nélkül ma a középkori Horvátország, Dalmácia, vagy akár Magyarország történetéről jóval kevesebbet tudnánk.

²⁴ KURELAC 1969b. 160.

²⁵ LUCIUS 1673a.

²⁶ KURELAC 1969c.

²⁷ LUCIUS 1673b.

²⁸ KURELAC 1994. 14.

²⁹ KURELAC 1994. 88.

IOHANNES LUCIUS MUNKAMÓDSZERE ÉS HELYE A HORVÁT HISTORIOGRÁFIÁBAN

Luciust ma az utókor Horvátországban a horvát historiográfia atyjának, a tudományos, kritikai módszereket használó történetírás megteremtőjének tekinti, aki nem csupán szűkebb pátriájában számított úttörő kutatónak, hanem az európai történetírás új korszakának egyik kiemelkedő alakja is volt. Lucius volt az első horvát kutató, aki kritikai személetű történeti munkát írt, ő adta ki az első horvát kritikai forráskiadványokat, és szintén hozzá köthető az első történelmi atlasz elkészítése is, amelyet *De regno...* című munkája mellékleteként közölt. A Lucius által fémjelzett korszakot megelőzően, a 15–16. századi történetírók az elbeszélő források tekintélyét helyezték előtérbe a kritikai megközelítéssel szemben. Emellett használták más kortárs történetírók munkáját, de szinte teljesen mellőzték az okleveleket, világi és egyházi adminisztráció működése során keletkezett iratokat, feliratokat vagy egyéb tárgyi emlékeket.³⁰ Lucius – aki itáliai tanulmányai során a korabeli európai tudományos élet egyik központjában mozgott – azonban szakított ezekkel a hagyományokkal. A jog doktoraként, illetve a természettudományok iránt élénken érdeklődő tudósként kritikus szemlélettel fordult a történetírás felé, és a múlt narratórként való, kritika nélküli dicsőítése helyett objektivitásra törekedett és az elemzést helyezte előtérbe. Lucius római és padovai tanulmányai, majd római élete során Európa egyik kulturális és tudományos központjában mozgott, ahol számos barátságra, és későbbi fontos ismeretségre tett szert. Kutatói pályájára nagy hatást gyakoroltak a bollandisták, akik az *Acta Sanctorum* kiadásával egyfajta példát is állítottak a dalmáciai történész elé forráskiadás és kritikai szemlélet terén.³¹ Rómában kötött barátságot Ferdinando Ughellivel is, aki az *Italia sacra sive de episcopis Italiae* című monumentális munkája szintén hatott Lucius későbbi kiadványaira és módszereire.³²

Lucius úttörő és a horvát tudományos történetírást megteremtő módszerének a lényege a forrásoknak, elsősorban a hivatalos dokumentumoknak, okleveleknek, kancelláriai jegyzőkönyveknek, közjegyzői feljegyzéseknek és feliratoknak az előtérbe helyezésére és ezek alapos kritikai vizsgálatára épült. A későbbiekben látható lesz, hogy a dalmáciai történész több évtizedes munkát fektetett a műveikhez kapcsolódó források feltárására, és közreműködők, segítők, illetve alkalmazottak egész sorának segítségével professzionális csapatmunkában gyűjtötte össze, másolta le, majd vetette kritikai vizsgálat alá azokat. Bár az elbeszélő források összegyűjtésébe, másolásába és kiadásába sok energiát fektetett, szakított a reneszánsz történetírók szemléletével, nem fogadta el kritika nélkül az azokban leírtakat, és munkáját igyekezett az objektívebb, világi és egyházi adminisztráció során keletkezett, jogi dokumentumokra építeni. Emellett a legmodernebb nemzetközi és horvát történeti irodalom eredményeihez hozzáférve azokat is beépítette munkáiba.³³

A források gyűjtéséhez, ahogy már fentebb volt róla szó, már az 1630-as években hozzálátott, amikor a Cindro család spalatói levéltárában gyűjtött iratokat. Ezt a munkát az 1640-es években folytatta, barátai, rokonai és ismerősei segítségével egész Dalmáciában világi, egyházi levéltárakban, és magángyűjteményekben kutatva. Az így összegyűjtött iratokat kritikai vizsgálat alá vetette, majd azokat, amelyeket hitelesnek tekintett a ma Spalatóban található forrásgyűjteményébe jegyezt le.³⁴ Történeti munkái során kritikai szemlélettel kezelte a forrásokat és hagyta, hogy azok egyfajta tanúként jelenjenek meg a műveiben. Gyakran folyamodott az egyenes idézés

³⁰ KURELAC 1994. 138.

³¹ KURELAC 1994. 145–146.

³² RAČKI 1879. 89–90.

³³ KURELAC 1994. 125–137.

³⁴ Spalatói Érseki Levéltár (Továbbiakban NAS), Rukopisna građa Ivana Lučica, MS 528., 531–542.

módszeréhez, az olvasó számára is egyértelműen megkülönböztetve az általa írt szövegeket és az eredeti forrásokat. Lucius többféleképpen publikált forrásokat munkáiban: egyrészt főszövegbe ágyazva, kurziválva a szövegeket, amelyekhez kritikai megjegyzéseket, kommentárokat fűzött. A másik módszere, ahogy a *De regno...* esetén is látható volt, hogy a forrásokat kommentárok, jegyzetek és saját kritikai elemzése kíséretében a főszöveget követő mellékletként közölte. A Traui Szent János szentéletrajzát, valamint a dalmáciai feliratokat kiadó munkája pedig teljes egészében forráskiadvány volt, amelyekhez jegyzeteket, kritikai megjegyzéseket és kommentárokat fűzött. A forrásközlésnél arra törekedett, hogy az adott irat vagy elbeszélő forrás lehető legrégebbi, lehetőség szerint eredeti változatához nyúljon vissza úgy, hogy a publikálásnál nem korrigálja vagy változtatja meg annak szövegét semmilyen formában.³⁵

Lucius forráskritikai szemlélete és a reneszánsz történetírással szakító módszerei mellett más tekintetben is úttörő volt. Római és dalmáciai barátaiból, rokonaiból és kollégáiból egy tudományos kört, közreműködők egész csapatát építette fel maga köré, akik a munkája kezdetétől a könyvei kiadásáig segítették Luciust. Segítői voltak többek között Zarában, Sebenicóban, Trauban, Spalatóban, Raguzában, Faróban, Corzulán, Arbén, Cattaróban, Padovában és Rómában is.³⁶ A közreműködői hálózatának felépítésében segítette, hogy apai és anyai ági rokonsága is a dalmáciai társadalmi és kulturális elit tagjai közé tartozott, széles ismeretségi körrel. Emellett Lucius itáliai tanulmányai során szert tett néhány életre szóló barátságra és kollegiális kapcsolatra. A Rómában megismert segítői közül érdemes kiemelni Valerio Pontét és Simone Gliubavazot (Šimun Ljubavac),³⁷ aki később a zárai források gyűjtésével segítette, valamint a raguzai Stjepan Gradićot,³⁸ aki rendelkezésére bocsájtotta hatalmas forrásgyűjteményét. A különböző dalmáciai városokban található segítők a helyi egyházi és világi levéltárakból, magángyűjteményekből másolták Lucius számára az iratokat, aki azokat kritikai vizsgálat alá vetette, majd végül gyűjteményébe rendezte. A közreműködői kör azonban nemcsak a források másolásával segítette Luciust, hanem a történeti munka megírásának különböző fázisai során is. Lucius konzultált velük és elküldte munkáit, illetve azok készen lévő részeit véleményezésre is. Lucius emellett munkája során professzionális másolókat is alkalmazott.³⁹

IOHANNES LUCIUS FORRÁSGYŰJTEMÉNYE

Lucius amellett, hogy új, kritikai módszereivel megalapozta a modern horvát történettudományt és forráskiadást, valamint kiadványain keresztül számos mára elveszett forrást őrzött meg az utókornak, egy kéziratos forrásgyűjteményt is létrehozott. Ez a ma a Spalatói Érseki Levéltárban található, 12 kötetes gyűjtemény tartalmazza azt az anyagot, amelyre történeti munkáit alapozta. A könyveihez szükséges források feltáráshoz az 1630-as években kezdett hozzá előbb a spalatói

³⁵ KURELAC 1994. 133–137.

³⁶ KURELAC 1969c. 133.

³⁷ Simone Gliubavaz (1608–1663) zárai patríciuscsalád leszármazottja volt, aki Luciushoz és Valerio Pontéhez hasonlóan Padovában szerzett jogi doktorátus. Megírta Zára és környékének történeti földrajzi feldolgozását, illetve gyűjtötte a Zarához kapcsolódó feliratokat, amelyekkel Lucius munkáját is segítette. Lásd KURELAC 2004. 711.

³⁸ Stjepan Gradić (1613–1683) raguzai történész, polihisztor volt, aki 1629 és 1634 között a Collegium Romanum tanulója volt, majd jogot tanult és 1638-ban szerzett doktorátust. Raguzai diplomáciai megbízottjaként 1653-tól haláláig Rómában tartózkodott. 1662-ben a Vatikáni Könyvtár őrje (custos), 1682-től a könyvtár vezetője lett. Élete során Raguzai történetéhez kapcsolódó forrásgyűjteményt hozott létre, amely ma a Vatikáni Könyvtárban található. Lásd Krasnić 1987.

³⁹ KURELAC 1994. 22.

Cindro család levéltárában, majd a Traui Szent János életéhez kapcsolódó forrásokat gyűjtötte. A munkáját a traui világi és egyházi levéltárakban folytatta, magángyűjteményekben válogatta ki és másolta le az iratokat. Mindemellett közreműködői hálózatának segítségét is igénybe vette, amely a főbb dalmáciai városokat és a szigeteket is magában foglalta. Segítői, mint a zárai Simeone Gliubavaz, kérésére hasonló levéltári gyűjtést folytattak, és a kiválogatott, lemásolt forrásokat eljuttatták Luciushoz.⁴⁰

A gyűjtés végén Lucius a forrásokat kritikai vizsgálat alá vette, majd előbb tematikusan – a források típusa, illetve területi eloszlása szerint –, majd pedig időrend alapján elrendezte. Az eredeti, Lucius és segítői által készített másolatok nem maradtak fenn, a rendelkezésünkre álló gyűjtemény az azokból készült megvizsgált, és területenként kötetekbe másolt, és kronológiai rendbe állított verzió.⁴¹ A Spalatóban található Lucius-hagyaték egyik felét azok a könyvek teszik ki, amelyek a különböző, hivatali működés során keletkezett iratokat, okleveleket, feljegyzéseket, feliratokat tartalmazzák. A gyűjtemény másik felét pedig azok a kötetek alkotják, amelyek a Lucius által lemásolt középkori dalmáciai elbeszélő forrásokat – mint Spalatói Tamás⁴² vagy Micha Madius művei⁴³ – ókori és középkori szerzők munkáinak részleteit vagy kivonatait, velencei elbeszélő források részleteit, Lucius történeti munkáihoz kapcsolódó kéziratait, kronológiai vagy genealógiai jegyzeteit és elszórtan okleveleket tartalmazzák.

A kiadatlan középkori anyagot tartalmazó, okleveles forrásokat megőrző hét kötet közül a legtöbb, szám szerint négy, Trau történetével kapcsolatban tartalmaz dokumentumokat, feljegyzéseket és egyéb hivatali adminisztráció során keletkezett iratokat.⁴⁴ Emellett egy-egy kötet Spalatóval⁴⁵ és Zárával⁴⁶ kapcsolatos okleveleket foglalja össze, míg a NAS MS 536. jelzetű kötet első felében Arbera vonatkozó iratokat találhatunk, a második felében pedig területi eloszlást tekintve egyes iratokat, illetve a spalatói státútumot és a Dioclea-i Névtelen történeti munkáját találjuk.⁴⁷ Lucius az átmásolt iratoknál feltüntette azok származási helyét, valamint a kötetek lapjainak margóján, széljegyzetben közölt információkat, rövid regesztákat is. Ezekben a széljegyzetekben írta le az átmásolt iratok általa feloldott datálását is, amely a forrásgyűjtemény vizsgálata során kiderült, hogy sok esetben téves volt. Lucius ugyanis az eredeti iratok egy részének datálásában szereplő *ineunte* vagy *exeunte* kifejezéseket, amelyek azt jelzik, hogy a napok megadott számát a hónap kezdetétől vagy végétől kell számítani, nem különböztette meg, és minden dátumot a hónap kezdetétől datált.

Az 1630-as évektől kezdve Lucius és közreműködői számtalan dalmáciai egyházi, világi és magánlevéltárat, gyűjteményt kutattak át az oklevelek után. A teljesség igénye nélkül Lucius és segítői iratokat másoltak és gyűjtöttek többek között a spalatói és traui kancellária és városi tanács irataiból, a traui, spalatói és zárai káptalanok levéltárából, a traui Cipico⁴⁸

⁴⁰ KURELAC 1969c. 133.

⁴¹ Šamšalović 1969. 62.

⁴² Spalatói Tamásra lásd MATIJEVIĆ-SOKOL 1995.

⁴³ B. HALÁSZ 2013.

⁴⁴ NAS MS 535., 539., 540., 542.

⁴⁵ NAS MS 538.

⁴⁶ NAS MS 541.

⁴⁷ NAS MS 536.

⁴⁸ A Cipico család a traui arisztokráciához tartozott, mind gazdasági, mind kulturális értelemben. A 15. századtól kezdve számos tudóst, irodalmárt, humanistát adtak városuknak és Dalmáciának. Az évszázadok során gazdag családi levéltárat gyűjtöttek össze, amely ma Zárai Levéltárban található. Lásd RADAUŠ 1989.

és Andreis,⁴⁹ a spalatói Cindro vagy a sebenicói Difnico család magángyűjteményéből, a spalatói érsekség dokumentumaiból, különböző monostorok és kolostorok, mint a trauai Szent Lázár és Szent Miklós-monostorok, a trauai Szent Domonkos-kolostor, a zárai Szent Chrisogonus és Szűz Mária-monostorok, gyűjteményéből, az arbei városi és egyházi levéltárak anyagából is.

A köteteket Lucius felhasználta könyveinek megírásához, különösen a Trau, illetve Dalmácia történetét feldolgozó munkáihoz, halála után a gyűjteménye a római Szent Jeromos Kongregációnál maradt, amelynek Lucius maga is tagja volt. Innen a kongregáció tagja, a spalatói kötődésű Franjo Georgiceo juttatta Spalatóba a gyűjteményt öröksége részeként.⁵⁰ A forrásgyűjtemény, mivel elsősorban magánhasználatra készült, a széles közvélemény számára még Lucius korában sem volt ismert, halálát követően pedig feledésbe merült. A 19. században előbb Giuseppe Ferrari-Cupilli hívta fel a figyelmet a kéziratokra,⁵¹ majd Ivan Tkalčić 1876-ban középkori források feltárására szentelt kutatóútja során találta meg a spalatói levéltárban lévő anyagot, és publikálta Lucius örökségének leírását.⁵² Meg kell jegyezni, hogy nem minden ma ismert kötetéről tett említést a horvát történész, elsősorban az okleveles anyagot tartalmazó kéziratokra koncentrált. Tkalčić felfedezésének azonban nem volt jelentős visszhangja, a Lucius által hátrahagyott kéziratok alaposabb vizsgálatára sem került sor, így nem tárták fel az abban található addig ismeretlen dokumentumokat sem. Amikor a 19. században és a 20. században megkezdődött a középkori Horvátország történetéhez kapcsolódó okmánytár-sorozatok kiadása, a gyűjteményben található iratok kimaradtak a publikált források közül. Arra, hogy mennyire nem épült be a tudományos köztudatba a gyűjtemény létezése, jó példa, hogy Miho Barada 1940-ben a gyűjteményt úgy említette, hogy ő fedezte fel azt a levéltárban, Tkalčić korábbi rövid leírását figyelmen kívül hagyta.⁵³ A 19–20. században íródott, Lucius munkásságával foglalkozó művek szintén hallgattak a spalatói hagyatékról. A Lucius által hátrahagyott kéziratok közül egyedül a Zágrábban, a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia levéltárában található jegyzetfüzetet adták ki ebben az időszakban, amelyet Franjo Rački publikált 1871-ben. Ez a munka időrendben haladva tartalmazott 1263. augusztus 5-étől egészen 1515. június 13-áig bejegyzéseket kronológiai és archontológiai feljegyzéseket.⁵⁴

A 19–20. század során a történeti érdeklődés Lucius munkássága iránt igen élénk volt. Ebben az időszakban számos munka foglalkozott többek között Lucius munkásságával és helyével a horvát historiográfiában,⁵⁵ egyes dalmát városok helyével Lucius történeti munkáiban,⁵⁶ Lucius kapcsolataival Zrínyi Péterrel és a Zrínyi családdal,⁵⁷ illetve saját kortársaival.⁵⁸ A Spalatóban őrzött kéziratok újbóli felfedezése, és feldolgozásának megkezdése Miho Barada nevéhez kötődik. Barada 1940-ben találta meg Lucius kéziratos hagyatékát, majd Marin Bego

⁴⁹ Dalmáciai nemesi család hasonlóan a Cipico és Lucius familiákhoz, a trauai arisztokrácia tagja volt. Első említésük Andreis néven a 14. század végéhez, 15. század elejéhez köthető, de valószínűleg azonosak voltak a korábbi századokban Amblasio vagy Cernotta néven emlegetett trauai nemesi családokkal. Lásd SLADE-ŠILOVIĆ 1983.

⁵⁰ KURELAC 1969b. 160.

⁵¹ FERRARI-CUPILLI 1859.

⁵² TKALČIĆ 1876. 173–174.

⁵³ BARADA 1940–1941. 85.

⁵⁴ RAČKI 1871.

⁵⁵ KURELAC 1994.; RAČKI 1879.; ŠIŠIĆ 1914. 51–60.

⁵⁶ ANTOLJAK 1984.; LUČIĆ 1969.

⁵⁷ KURELAC 1969a.

⁵⁸ KURELAC 1969c.

és Mate Hailo közreműködésével,⁵⁹ 1949-ben hozzálátott a Spalatóban található forrásgyűjtemény feldolgozásához.⁶⁰ A Jugoszláv Tudományos Akadémia megbízásából a kutatócsoport betűhív másolatot készített Lucius kézíratairól, amely összesen 33 fólióméretű kötetben ma a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia levéltárában található Zágrábban.⁶¹ A Barada által vezetett munkacsoport a dokumentumok átírásával és gyűjteménybe rendezésével 1951 végére végzett.⁶² A kéziratok átírásának sorrendjében nem a spalatói gyűjtemény számozását követték, hanem elsőként különválasztották az okleveleket tartalmazó köteteket, azokat városonként csoportosították, majd kronológiai sorrendben haladtak velük.⁶³ Ezt követően átmásolták az elbeszélő forrásokat, kivonatokat, leveleket, jegyzeteket és egyéb iratot tartalmazó, vegyes kéziratokat is.⁶⁴ A méretkülönbség, és a kötetek számában való eltérés abból fakad, hogy a zágrábi átíratot jól olvasható, nagy betűmérettel készítették, az oklevelek szövege mellett a marginális jegyzeteket és az esetleges kiadás forráshelyét is feltűntették. A gyűjtemény további feldolgozása és kiadása azonban elmaradt, és az továbbra is csak két helyen érhető el Horvátországban.

Lucius eredeti kézírataiban több mint 2200 tételnyi irat, feljegyzés, elbeszélő forrás, levél, kivonat és egyéb dokumentum található, és ami igazán figyelemre méltó, az a közel ezer kiadatlan dokumentum, amely az Árpád- és az Anjou-korhoz köthető, és amelyek kutatására a kutatócsoportunk is vállalkozott. A gyűjtemény jelentőségét mutatja, hogy abban közel kétszáz Árpád-korra vonatkozó kiadatlan forrás található, amely, ha a korszak tízezresre becsült okleveles anyagát figyelembe vesszük, kiemelkedő forrásbővülést jelent majd a korszak kutatóinak. A Lucius hagyatéka által megőrzött forrásoknak nemcsak a mennyisége jelentős, hanem olyan értékes dokumentumokat is tartalmaz, amelyek a magyar és a horvát medieviztika számára is fontosak.

Ezek közül érdemes kiemelni, hogy a gyűjteményben viszonylag nagy mennyiségű eddig ismeretlen vagy csak említésből ismert magyar királyi és hercegi oklevél található. Külön figyelmet érdemelnek a korai időszakra, az Árpád-korra vonatkozó iratok, amelyek körülbelül a gyűjtemény korai anyagának 10-15 százalékát teszik ki. Ezek között találhatunk korábban teljesen ismeretlen okleveleket, ismeretlen oklevelekről való feljegyzéseket, korábban csak részlegesen közölt oklevelek teljes szövegét is. A gyűjtemény ezen részének a jelentőségét az oklevelek mennyiségén túl az is adja, hogy már az egyébként forrásadottságok tekintetében kevésbé gazdag 12. századra vonatkozóan is számos forrást tartalmaz. Ilyenek II. Géza 1151. traui városi kiváltságának teljes szövege,⁶⁵ illetve a szintén hozzá köthető spalatói egyháznak adott

⁵⁹ ANTOLJAK 1990. 98.

⁶⁰ GALOVIĆ 2011. 55.; LJETOPIS 1949–1950. 101.

⁶¹ Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia Levéltára (továbbiakban AHAZU), LUCIUS XX-12/1-33. A továbbiakban az egyes okleveleket a zágrábi kéziratok szerint hivatkozom, amelyben visszakövethetők a kiadási adatok és az is, hogy az adott oklevél a spalatói gyűjteményben hol található.

⁶² LJETOPIS 1951–1952. 36.

⁶³ AHAZU LUCIUS XX-12/1-21. jelzet alatt található az okleveleket, feliratokat és egyéb világi és egyházi adminisztráció működése során keletkezett iratokat tartalmazó kötetek. A zágrábi gyűjtemény Traura vonatkozó oklevelei az AHAZU LUCIUS XX-12/1-13. jelzet alatt található, amelyek a spalatói gyűjtemény NAS MS 542., 540., 535., 539. számú kézíratainak felelnek meg. A Spalatóra vonatkozó zágrábi kötetek jelzete AHAZU LUCIUS XX-12/14-17., a zárai anyagé AHAZU LUCIUS XX-12/17-19., az arbei iratokat és a vegyes származási helyű iratokat, amelyek Spalatóban a NAS MS 536. jelzetű kézirat tartalmazza Zágrábban AHAZU LUCIUS XX-12/20-21. kötetben találhatjuk meg.

⁶⁴ AHAZU LUCIUS XX-12/21-33. Ezek a kötetek a spalatói NAS MS 528., 531–534., 537. számú kéziratokat tartalmazzák.

⁶⁵ AHAZU LUCIUS XX-12/11. fól. 4–6.

1161. évi kiváltság,⁶⁶ amelyet 1163-ban III. István megerősített.⁶⁷ A gyűjtemény őrizte meg többek között III. Béla 1182. évi,⁶⁸ Imre 1197. évi,⁶⁹ II. András 1217. évi trauai privilégiumait⁷⁰ és IV. Béla 1262. évi spalatói kiváltságát.⁷¹ Mindezek mellett számos korábban ismeretlen, Traunak juttatott földadományt vizsgálhatunk meg Lucius gyűjteményének hála: 1200-ban András herceg a Szent Vitális-egyházat adományozta Trau városának és egyházának,⁷² II. András 1210 előtt Bijaćot juttatta a városnak,⁷³ majd 1216-ban a trauiakat Ostrog és Smokvice birtoklásában erősítette meg.⁷⁴ IV. László 1278-ban megerősítette Traut Bistrice és a klobuki Szent Péter-egyház birtokában,⁷⁵ és még abban az évben a Čiovo szigetén található Bilosojt adományozta a városnak.⁷⁶ Ezek közül a dokumentumok közül az 1200. évi privilégium azért is páratlan történeti emlék, mert a herceg ünnepélyes bevonulásának a részleteit is tartalmazta.

A királyi oklevelek mellett a gyűjtemény számos a magyar adminisztrációhoz köthető iratot is tartalmaz, amelyek elsősorban a szlavón bánokhoz vagy tengermelléki bánokhoz, illetve ezek helyetteseihez köthetők. Ezek az iratok a magyar hivatalok és a dalmáciai városok kutatásában fontos források, amelyek archontológiai szempontból is többletinformációkat tartalmaznak. A gyűjtemény legnagyobb része a városokhoz köthető: számos dokumentum található az iratok között, amelyet különböző városi testületek, hivatalok állítottak ki. Emellett jelentős a városi polgárokhoz köthető iratok száma is, különösen a peres anyagok, végrendeletek, illetve adománylevelek tekintetében. A különböző egyházi intézmények, illetve egyházi személyek által kiállított dokumentumok is kiemelt helyen szerepelnek az oklevelek között, értékes forrásokat találunk a városok és egyházaik közötti viszonyra, egyházi személyek pereire, egyházi adományokra is. A magyar királyi oklevelek mellett egyéb uralkodók iratai is megtalálhatók Lucius kézírataiban. Ezek között kiemelendők a velencei dózsék, illetve velencei tisztviselők nevéhez köthető oklevelek, amelyeknek aránya az Anjou-kori anyagban a legnagyobb. Emellett olyan uralkodók, köztük Nemanja István szerb nagyzsupán, oklevelei találhatóak a gyűjteményben, akik nem gyakoroltak fennhatóságot a városok felett. Ez utóbbi iratok általában egyezmények vagy kereskedelmi kiváltságok voltak. A gyűjtemény kisebb arányban tartalmaz feliratok, sírfeliratok, ereklyetartók feliratát. Lucius gyűjteményében található még más, a fenti csoportokba nem sorolható dokumentumok, amelyeknek nagy részét a különböző történeti munkákból készült kivonatok, vagy teljes elbeszélő források másolatai alkotják. Az elbeszélő források vagy történetírói munkák között nem találhatunk eddig ismeretlen iratokat. Ezek a dokumentumok elsősorban a Lucius munkásságával foglalkozó kutatók számára lehetnek fontosak. Az egyéb kategóriába sorolt iratok közül Lucius archontológiai feljegyzéseit érdemes még kiemelni, amely arra is utal, hogy a dalmáciai történész szisztematikusan gyűjtötte a legfontosabb városi tisztviselők,

⁶⁶ AHAZU LUCIUS XX-12/14. fol. 40.

⁶⁷ AHAZU LUCIUS XX-12/14. fol. 40.

⁶⁸ AHAZU LUCIUS XX-12/11. fol. 6–8.

⁶⁹ AHAZU LUCIUS XX-12/11. fol. 24–25.

⁷⁰ AHAZU LUCIUS XX-12/13. fol. 29–30.

⁷¹ AHAZU LUCIUS XX-12/14. fol. 101.

⁷² AHAZU LUCIUS XX-12/11. fol. 27–28.

⁷³ AHAZU LUCIUS XX-12/11. fol. 28–29.

⁷⁴ AHAZU LUCIUS XX-12/11. fol. 29–30.

⁷⁵ AHAZU LUCIUS XX-12/12. fol. 86–88.

⁷⁶ AHAZU LUCIUS XX-12/12. fol. 85–86.

főpapok hivatalviseléséről szóló adatokat, illetve a dózsékra és az uralkodókra vonatkozó információkat is. Összességében elmondható, hogy a dalmáciai történész által megőrzött dokumentumok olyan értékes forrásbázist jelentenek, amelyek segítségével jelentősen bővíthetnek ismereteink a középkori Magyar Királyság és Horvátország történetére és kapcsolatára vonatkozóan. A Lucius által megőrzött dokumentumok vizsgálatán és kiadásra való előkészítésén kutatócsoportunk 2015 óta dolgozik, azzal a céllal, hogy a korábban csak kevés kutató számára hozzáférhető gyűjtemény a magyar és az egyetemes medievisztika számára is kutatható legyen.

FELHASZNÁLT IRODALOM

ANTOLJAK, STJEPAN (1992): *Hrvatska historiografija do 1918 I.* Zagreb, Matica hrvatska.

ANTOLJAK, STJEPAN (1990): Miho Barada (1889–1989). *Arhivski vjesnik* 1990. 33. évf. 95–110.

ANTOLJAK, STJEPAN (1984): Veza povjesničara Ivana Luciusa sa Zadrom. *Radovi Zavoda za povijesne znanosti JAZU u Zadru* 1984. 29–30. évf. 85–100.

BARADA, MIHO (1940–1941): Skup splitskih povijesnih izvora. *Nastavni vjesnik* 1940–1941. 49. köt. 81–92.

B. HALÁSZ ÉVA (2013): Micha Madius de Barbazanis – a történétíró és spalatói nemes patrícius. *Acta Historica* 2013. 135. köt. 59–70.

ĆORALIĆ, LOVORKA (2012): Šibenski plemić Nikola Divnić (1654.–1734.), pukovnik hrvatske lake konjice (Cavalleria Croati). *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 2012. 54. évf. 125–145.

FERRARI-CUPILLI, GIUSEPPE (1859): Bibliofilia Dalmata. *Rivista Dalmata* 1859. 1. évf. 25. sz. 219–221.

GALOVIĆ, TOMISLAV (2011): Miho Barada kao nastavnik pomoćnih povijesnih znanosti i profesor hrvatske povijesti. *Povijesni prilozi* 2011. 40. évf. 45–61.

GOGALA, NADA (1989): *Cindro*. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=3588> (letöltés dátuma: 2018. február 28.)

JOVANOVIĆ, NEVEN (2008). Rukopisni zbornik Varia Dalmatica (Codex Lucianus) kao svjedočanstvo humanističke književne komunikacije. *Colloquia Maruliana...* 2008. 17. évf. 43–55.

KURELAC, IVA (2004): Šimun Ljubavac. In *Hrvatska opća enciklopedija sv. 6.* Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža. 711.

KURELAC, MIROSLAV (1969a): „Illyricum hodiernum” Ivana Lučića i ban Petar Zrinjski. *Zbornik Historijskog instituta JAZU* 1969. 6. évf. 143–154.

KURELAC, MIROSLAV (1969b): Lučićev autograf djela „De regno Dalmatiae et Croatiae” u Vatikanskoj biblioteci i drugi novootkriveni Lučićevi rukopisi. *Zbornik Historijskog instituta JAZU* 1969. 6. évf. 155–166.

KURELAC, MIROSLAV (1969c): Suvremenici i suradnici Ivana Lučića. *Zbornik Historijskog instituta JAZU* 1969. 6. évf. 133–142.

KURELAC, MIROSLAV (1969d): Bibliografija o Ivanu Luciusu- Lučiću i njegovom djelu. *Zbornik Historijskog instituta JAZU* 1969. 6. évf. 169–180.

KURELAC, MIROSLAV (1977): Prilog Ivana Luciusa-Lučića povijesti roda Zrinskih i njegove veze s banom Petrom Zrinskim. *Zbornik Historijskog instituta JAZU* 1977. 8. évf. 101–132.

KURELAC, MIROSLAV (1994): *Ivan Lučić-Lucius, otac hrvatske historiografije*. Zagreb, Školska knjiga.

KOLUMBIĆ, NIKICA (1989): Nikica Trogirski „Vartal” i njegov sastavljač Petar Lucić / Nikica Kolumbić. *Adrias: zbornik Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu* 1989. 3. évf. 5–44.

KRASIĆ, STJEPAN (1987): *Stjepan Gradić (1613–1683). Život i djelo*. Zagreb, JAZU.

KRIZOMALI, URBAN (1966): Ivan Lučić trogirski crkovinar. *Crkva u svijetu* 1966. 1. évf. 56–61. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godine 1949–1950*. 57. köt.

Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godine 1951–1952. 58. köt.

LUČIĆ, JOSIP (1969): Povijest Dubrovnika u djelima Ivana Luciusa. *Zbornik Historijskog instituta JAZU* 1969. 6. évf. 115–132.

LUCIUS, IOHANNES (1657): *Vita B. Ioannis Episcopis Traguriensis*. Roma, Typis Thomae Colonij.

LUCIUS, IOHANNES (1666, 1667, 1668): *De regno Dalmatiae et Croatiae libri sex*. Amsterdam, Ioannes Blaeu.

LUCIUS, IOHANNES (1673a): *Inscriptiones Dalmaticae. Notae ad Memoriale Pauli de Paulo. Notae ad Palladium Fuscum. Addenda, vel corrigenda in Opere De regno Dalmatiae, et Croatiae. Varias lectiones Chronici Vngarici manuscripti cum editis*. Venezia, Typis Stephani Curtiy.

LUCIO, GIOVANNI (LUCIUS, IOHANNES) (1673b): *Memorie istoriche di Tragurio ora detto Trau*. Venezia, Stefano Curti.

MATIJEVIĆ-SOKOL, MIRJANA (1995): Toma Arhidakon Splitsanin (1200. – 1268.) – nacrt za jedan portret. *Povijesni prilozi* 1995. 14 évf. 117–135.

RAČKI, FRANJO (1871): Notae Joannis Lucii. *Starine JAZU* 1871. 13. évf. 211–268.

RAČKI, FRANJO (1879): Povijestnik Ivan Lučić Trogiranin. *Rad* 1879. 49. köt. 65–102.

RADAUŠ, TATJANA (1989): *Cipiko*. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=3597> (letöltés dátuma: 2018. február 28.)

ŠAMŠALOVIĆ, MILJEN (1969): Isprave iz vremena hrvatskih narodnih vladara u djelima Ivana Luciusa. *Zbornik Historijskog instituta JAZU* 1969. 6. évf. 61–73.

ŠIŠIĆ, FERDO (1914): *Priručnik izvora hrvatske historije I. dio*. Zagreb, Naklada Kr. Hrv.–Slav.–Dalm. Zemaljske Vlade.

SLADE-ŠILOVIĆ, MIRKO (1983): *Andreis*. <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=551> (letöltés dátuma: 2018. február 28.)

STIPIŠIĆ, JAKOV (1969): Tragom jedne bilješke Ivana Luciusa o jednoj vladarskoj ispravi. *Zbornik Historijskog instituta JAZU* 1969. 6. évf. 75–96.

STRIKA, ZVJEZDAN (2006): Catalogus episcoporum et archiepiscoporum urbis Jadertinae arhidakona Valerija Pontea. *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 2006. 48. évf. 81–185.

TKALČIĆ, IVAN (1876): Izvještaj o arkivarskih istraživanjih u Dalmaciji. *Rad* 1876. 35. köt. 168–174.